

dzie największych współczesnych literatów i myślicieli.

Dorobek literacki Tolstoja jest bardzo wielki. Już jego pierwsze prace: „Dzieciństwo“, „Notatki markiera“, „Poranek właściciela ziemskiego“, „Kozacy“ i i. zwróciły nań uwagę czytającej publiczności. Coraz większe powodzenie miały dalsze jego prace, z których wymienić należy: „Dwóch huźarów“, „Zamieć śnieżna“, „Przy śmierci“, „Polikuszka“. Do największych i najgłośniejszych dzieł Tolstoja należy epopeja historyczna pt. „Wojna i po

Z powodu swoich poglądów, stojących w jaskrawej sprzeczności z nauką religii prawosławnej, został przez św. Synod prawosławny potępiony i ekskomunikowany. Mimo to zasad swych Tolstoj nie zmienił do ostatnich chwil życia.

Jego sensacyjna ucieczka z Jasnej Polany, dokonana tuż przed śmiercią, jest niejako uzupełnieniem teoretycznych poglądów. Tolstoj widział pewną sprzeczność między głoszonemi przez siebie teoriami a między życiem względnie wykwiśniętym, nie tyle jego samego, ile całej a licznej rodziny. Posta-

dalekie od teorii hr. Tolstoja, przyznać się musi, iż wszystkie dzieła jego są niepospolite, ogromnie głębokie i że na literaturę współczesną, zwłaszcza rosyjską, wywarły olbrzymi wpływ.

Hr. Tolstoj ożeniony był od 1862 r. z Zofią Andrejewną Behrs, córką moskiewskiego lekarza; z małżeństwa tego urodziło się kilku synów i córek. Ostatnie lata życia rodzinnego hr. Tolstoja nie były szczęśliwe, gdyż rodzina usiłowała wpłynąć na sędziwego ojca, by zmienił tryb życia, on zaś nie tylko nie chciał się do tego zastosować, lecz żądał i od niej prostoty obyczajów. Także rozmaite kwestye materialnej natury były powodem licznych niesnasek. To wszystko właśnie skłoniło genialnego starca do opuszczenia Jasnej Polany i schronienia się w samotność.

Wiadomość o śmierci hr. Tolstoja wywarła w całym świecie olbrzymie wrażenie. Zwłoki zmarłego zostaną przewiezione do Jasnej Polany i tam pochowane.

Starożytny zabytek.

W społeczeństwie starożytnych Celtów, którzy zamieszkiwali Galię i Brytanię, kapłani czyli druidowie stanowili osobny stan, dziedziczny w pewnych rodach, a ustopniowany hierarchicznie z arcykapłanem na czele. Wolni od służby wojskowej i wszelkich innych powinności, wraz ze szlachtą dzierżyli władzę nad resztą narodu. Składali bogom ofiary, przechowywali tajemnice religijne, wróżyli, rozstrzygali spory, pielegnowali naukę. W stosunku do reszty ludności otaczali się wielką tajemniczością, a każdy nowowstępujący druid przechodzić musiał bardzo długi czas próby, poczem dopiero przyjmowano go w skład kapłańskiego kolegium. Były także kapłanki, zwane druidkami, które żyły w dziewictwie, mieszkwały oddzielnie, miały moc nad burzami i wiatrami, leczyły i wróżyły. Druidzi wierzyli w nieuchronne przeznaczenie, nieśmiertelność duszy i wędrówkę jej po śmierci człowieka, przy tem wszystkim nie byli jednak wolni od najrozmaitszych zabobonów. Z podbiciem Gali przez Rzymian upadł także ich wpływ polityczny, a za czasów cesarza Klaudyusza ustała cześć ich bogów i służba religijna, zwyczaj jednak i obyczaje, przez nich krzewione w tajemnicy, przechowały się prawie aż do naszych czasów.

Szczególniej bretońscy i brytyjscy Celtowie pielegnują z nadzwyczajną troskliwością tradycje swych przodków i dziś jeszcze obchodzą tajemnicze uroczystości narodowe.

Główną siedzibą i ogniskiem druidów była za czasów Wencyngetoryxa zachodnia część Wallii, dokąd udawali się na naukę i gallijscy druidowie. I dziś jeszcze pamiętają o tem tamtejsi mieszkańcy i odprawiają od czasu do czasu narodowe uroczystości. Istnieje tam do dnia dzisiejszego kolegium brytyjskich druidów *Gorsedd*, które właśnie w początkach

Zgon hr. Tolstoja: Hr. Lew Tolstoj w otoczeniu rodziny i przyjaciół w Jasnej Polanie. Za stołem siedzą od lewej ku prawej; dr. Makowiecki, przyboczny lekarz Tolstoja; Aleksandra Tolstojowna, córka poety; p. Igoumnowa, sekretarka; Czertkow, przyjaciel poety; Lew hr. Tolstoj; Zofia hr. Tolstojowa; zakonnica Marya Nikołajewna, siostra Tolstoja; ks. Oboleńska, córka Tolstoja.

kój“, dotycząca wojny francusko rosyjskiej z 1812 r. Powszechnie znany jest też romans „Anna Karenina“, nowele: „Potęga ciemnoty“, „Son: ta Kreutzera“, wreszcie sławna powieść „Zmartwychwstanie“.

Z czasem umysł hr. Tolstoja zaczął się odwracać od twórczości artystycznej a skłaniać się ku rozmyślaniom filozoficzno-teologicznym, których owocem jest szereg dzieł, jak „W czym leży moja wiara“, „Cóż my powinniśmy czynić“. W dziełach tych komentuje wielki myśliciel na swój sposób ewangelie, nawołuje do prostoty i pokory, do miłości bliźniego i do pracy fizycznej. Od tego czasu ubierał się Tolstoj sam po chłopsku, żył nadzwyczaj skromnie, orał i siał własnoręcznie, nie cofając się przed żadną, najgrubszą nawet robotą.

nowił przeto odsunąć się w ciszę i samotność i tam spędzić ostatnie chwile życia. W drodze jednak zaniemógł poważnie, tak że musiał podróż przerwać i po kilku dniach cierpień usnął na wieki.

Z Lwem hr. Tolstojem schodzi do grobu największy bezsprzecznie współczesny literat rosyjski. Był to mąż genialny i głęboki znawca duszy ludzkiej, bardzo wybitny uczony i poeta równocześnie. To też dzieła jego cieszyły się ogromną poczytnością nie tylko w Rosji ale w całym świecie. A choć poglądów jego niepodobna w bardzo wielu kierunkach podzielać, choć życie współczesne jest bardzo

Najstarsza oberża niemiecka: Hotel „pod olbrzymem“ w Mildenburgu, pochodzący z XIV w.

Niebezpieczna droga: Most między masami bazaltu obok Antrim w Irlandyi.